

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈԼՈՐ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՆԹԱԴՐԵԼԻ ԵՆ.
ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ԷԴՎԱՐԴ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Ամեն ինչ թե՛ կյանք է, թե՛ կյանքի բացակայություն:
Հերմես Եռամեծ

Ինչպիսին կլինեն այս աշխարհը, եթե ես այնտեղ չհայտնվեի: Չեմ կարծում, որ շատ կարևոր ու անփոխարինելի մեկն եմ, բայց ենթադրում եմ, որ այս աշխարհում իմ ներկայությունը բախտորոշ նշանակություն ունի: Պարզից էլ պարզ է, որ ես, ինչպես ամեն մարդ, երկու այլ մարդկանց հանդիպումից մնացած հիշատակ եմ: Ուրեմն՝ այս աշխարհում իմ չհայտնվելու դեպքում չէին լինի այն երկուսը, որոնցից մնացած հիշատակն եմ: Նրանց չլինելու դեպքում չէին լինի նախորդ այն երկու գույգերը, որոնցից մնացած հիշատակ էին այն երկուսը, որոնցից մնացած հիշատակը ես եմ: Եվ այսպես շարունակ, մինչև նախաստեղծ այն երկուսը, որոնցից սերվել են իմ նախնիներն ու մնացած բոլորը:

Ստացվում է՝ անցյալն այս աշխարհում իմ ներկայության մտահղացումն իրականացնելու պատմությունն է, և Արարիչը իմ մտահղացման հանգամանքները կազմակերպելու հոգսով է ապրել, երբ դեռ կային միայն Ինքն ու Ոչինչը: Անցյալում ես արդեն նախատեսված եմ եղել ժամանակի ինչ-որ հանգույցում, և իմ աշխարհ գալու մտահղացումը սրբագրման ենթակա չէ, որովհետև աշխարհն արարելիս ես նախատեսված եմ եղել Օննդոց գրքի նախերգանքում, որի մասին չգիտես ինչու ոչ մի տեղ չի հիշատակվում: Եվ ուրեմն՝ շատ վատ կլինեն հենց ձեզ համար, եթե ես չհայտնվեի այս աշխարհում:

Անձս չեմ կարևորում, բայց չէի ուզենա իմ պատճառով արարչագործությունը ավարտվեր հինգերորդ օրը, և դուք ներկա չլինեիք այս սիրուն աշխարհում: Էլ չասած, որ վեցերորդ օրով է սկսվում ձեր պատմությունը:

Դրսից ու ներսից ճերմակով ճերմակի վրա գրված և յոթ կնիքով կնքված մի գրվելիք գրքում կարդացի, որ չվերծանվող հիշողություններին մի արքետիպի մեջ ուրիշ մի Օննդոց գրքից քաղված վկայություն է պահպանվել արիական էյդոսների կապույտի կապտավուն տեսակի դիվահար մի տոհմաճյուղի մասին, որից էլ, ըստ ամենայնի, սերվել է

իմ էյդոսը: Սրանք հենց այն դիվահարներն էին, որոնք իրենց երկրում առաջինը ընդունեցին դրախտից վտարված Ադամին, իսկ ապա նաև քառասուն օրվա տեղատարափից հետո ցամաք տեսած Երկրորդ Ադամին ու Տապանում եղած մյուսներին:

Անկեղծ հյուրընկալությունից, թե նախորդ մեղավոր կյանքի մի անառակ սիրո հաճելի մտաբերումից մի քիչ նվաղած՝ Երկրորդ Ադամը հրաժեշտի խնջույքում պաշպչվեց տանտերերի մեծ ու մանուկի հետ այս կողմերում հիմք դնելով ծիսական մի կարևոր սովորության, և առաջարկեց տիրոջ իրավունքով վերաբնակեցնել մեռյալ Դրախտը և հենց Եդեմի պարտեզում հիմնել անառականոցներ, խաղատներ ու ամեղներին դարձի բերող գիշերային զվարճանքների զանազան հաստատություններ: Հետո, երբ արդեն մեկնում էր աշխարհը Երկրորդ Ադամի սերունդներով լցնելու, հարյուր հիսուն օրեր շարունակ ջրերի ճոճվանքից ծնված մի մտահղացում ևս մտաբերեց և առաջարկեց աշխարհի այս մասում և այլևայլ երկրներում մասնավոր Դրախտներ ու Դժոխքներ հիմնել՝ խրախուսելու համար զանազանությունն ու մասնավոր կյանքը:

Հիմա արդեն գիտեմ, որ իմ օտարակյաց արմատները սերվում են էյդոսների դիվահար մի տոհմից, որոնք թեև Էմփիրեյում ապրելու իրավունք չեն վաստակել իրենց եզակիության և հախուռն բնավորության պատճառով, բայց ունեցել են երկրի վրա մասնավոր Դրախտներ և Դժոխքներ հիմնելու և քարքարոտ մի երկրում մարդկային մարմինների մեջ վերաբնակվելու անժամկետ արտոնագիր:

Աչքերս մթան մեջ են կարդում, և ես սևով սևի վրա գրված տեքստերի ընթերցող եմ: Դրա համար էլ վստահ չեմ ճերմակով ճերմակի վրա գրված այդ հիշատակության արժանահավատությանը: Կսպասեմ հաջորդ ծնունդներին և հավերժական վերադարձի մի հարմար պահի կփորձեմ ճշտել թաքնաբանական այդ խրթին վկայության մեջ ճշմարտության բաժինը: Բայց քանի դեռ հակառակը չեմ կարող պնդել, մնում է ընդունել, որ իմ կյանքը դիվահար մի էյդոսի երկրային պատմությունն է:

Կյանքը անբուժելի հիվանդություն է, և մեր երկրային ուղին մեր մահվան պատմությունն է: Ծավալի առումով այն ընդամենը մի կարճ երկտող է, որին կից, սակայն, երկարաշունչ մի հետզոռության մեջ մանրամասնորեն շարադրված են բոլոր այն մանր ու մեծ ուրախությունները, թուլությունները, վշտերն ու այլևայլ մարդկային մահացու մեղքերը, որոց պատճառով մենք ամեն օր մի քիչ մեռնում ենք: Մահն ամեն օր մարդուն փոքր չափաբաժիններով անցյալ կատարյալ դարձնելու անբեկանելի դատավճիռ է: Եվ ես այս աշխարհում հայտնվելուց ի վեր մաս-մաս անցյալ կատարյալ եմ դառնում, որպեսզի մի օր ամբողջացնեմ իմ մահը: Ես ամեն օր եմ մեռնում:

Մի քիչ մեռա բազմանալու մի կույր բնագոյից, երբ հասկացա, որ

մեր տեսակը շարունակելու համար երբեմն անհրաժեշտ է մարել քաղաքակրթության լույսերը:

Մեռա մի լքվածությունից, երբ իմ անասնական ծագումը հավաստող մի ենթադրյալ գիտական վարկածից քարուքանդ եղավ արարչագործության սրբազան առասպելի ողջ տաճարը:

Պարբերաբար կրկնվող վերահաս մի աղետի տագնապից մի քիչ մեռա:

Մի քիչ մի անհայտությունից մեռա, երբ հասկացա, որ ապագան ի վերջո մեզ փակելու է մոռացության արգելոցներում:

Հետո էլ մի մեղավոր թեթևությունից մեռա, երբ ինձ թվաց, թե արդեն գտել եմ ուր առաքինություններից ու չորս ճշմարտություններից հրաժարվելու բանալին:

Մեռա մեղրահացի նախշերով մի գեղեցկությունից, որ ժամանակն ասեղնագործել էր մորս ծերացած դեմքի վրա:

Շատ բան հավաքեցի, որ հավելեմ մահվանս պատմությանը, բայց մեռա մի հիասթափությունից, երբ հավերժությունից ժամանած մի թաքնաբան էյդոսից իմացա, որ աշխարհի իրադարձումն ու մարդու ծնունդը միապատիկ չեն, և այս ամենը մեկ ուրիշ անգամ արդեն եղել է մեկ ուրիշի հետ, որն ինձ է ներկայացրել ուրիշ մի ծնունդում:

Ամեն բան ինչ-որ մի անգամ վերջանում է: Վերջանում են երազանքները, մտաբերումները, ճանապարհները, ջահելությունը: Ամեն բան վերջանում է նախանշված ժամին ու տեղում: Աշխարհը դատարկվում է, որ նորից լցվի: Թեև խոստովանեմ, որ մարդաշատությունից և քաղքենի պայմանականություններից սիրտս նեղվում է, որովհետև հանրային աչքը մարդուն տկլոր տեսնելու սանձարձակությամբ անտանելի է, իսկ պայմանականություններից պարզապես զգվում եմ:

Աշխարհն անավարտ մի հորինվածք է, և ես հավերժ անիրականացվածության եմ դատապարտված: Բայց մխիթարվելու համար երբեմն ինձ համոզում եմ, որ նախորդ ծնունդներից մեկում հավանաբար իմ և Պլատոնի հոգիները երգել են աստվածների մի երգչախմբում, որտեղ բոլորը բաղաձայն էին ու անտաղանդ:

Այս աշխարհում մնալու իմ ժամանակը կախված է այն աշխարհում մի էյդոսի թաքնված ապրումների մտաբերումից: Ես կամ որպես նրա հուշերի մարմնավորում: Ես էյդոսների կապույտի կապտավուն շառավիղի մի հախտուն էյդոսի կերպար եմ մարմնավորում, որն ինձ այս աշխարհ է ուղարկել՝ անելու բաներ, որոնց համար կեղծ բարեպաշտների իրենց աշխարհում գիշերներ նախատեսված չեն: Ես իմ էյդոսի հոգու կրքերն եմ մարմնավորում այս աշխարհում, որ կապույտի կապտավուն նրա տեսակը մաքուր մնա: Ես նաև նրա հոգու պղտորությունն եմ մարմնավորում և նրա գիշերների ստվերն եմ երկրի վրա, որ ինքը միշտ լույսի մեջ մնա: Իմ մեղքերը նրանն են, ինչպես որ իմն են նրա ներսում միջանցող բոլոր ներումները:

Բայց արդեն հաստատ գիտեմ, որ մի օր, երբ վերջանա ջահելությունը, երբ անկարող լինեմ մարմնավորել իմ էյդոսի հոգու պղտորության ողջ մանրամասները, ես էլ կվերջանամ, և իմ հոգին կվերադառնա աստղերին, ինչպես որ դա Պլատոնն էր ուսուցում, որովհետև նա շնաբարո կյանքի մասին իր թաքուն ապրումները կուզենա մի առաջին առույգ ձեռքից վերապրել և չի ուզենա մարմնավորել իմ հոգնությունը, ինչպես հիմա ես եմ մարմնավորում նրա անհոգությունը:

Մի օր, երբ միտքս արգելափակվի, և սիրտս ծվատվի մշտապես անհազ ու անկշտում անհայտությունից, ես էլ կսպառվեմ ու կդատարկվեմ՝ փաստելով, որ ամեն ինչ վերջավոր է այս աշխարհում: Եվ երբ կյանքի վախվորած և զգուշավոր ներկայությունից անասելի հոգնեմ, և եղծականության բեռից շունչս կտրվի, երբ ծուլընթաց օրերից խորշեմ ներքնապես, կլինեմ այնտեղ, որտեղ եղել եմ ուրիշ մի կյանքում: Կլինեմ այնտեղ, որտեղ լրացվում և վերադառնում են նորից վերջանալու համար, որովհետև աշխարհի իրադարձումը թեև միապատիկ է, բայց մեր ծնունդը միապատիկ չէ բնավ:

Եվ երբ անձնատուր լինելու ժամը գա, և մի գիշերվա ողջ կապուտը փակի Պյութագորասի շինած անտրոշ երկրորդությունների դռները բոլոր, ես կհիշեմ զգացմունքի և մտքի անհաշտ համատեղելիությունը անկաշառ մի տրամաբանության մեջ ներքաշելու և անհամատեղելի դարձնելու Արիստոտելի սառն անաչառությունը: Թեև ուրիշների անձնական հարաբերությունների մեջ խցկվելն անպարկեշտ մի բան է, բայց ուզում եմ իմանալ, թե արդյո՞ք կստորադասեմ բարեկամիս, ինչպես խստաբարո այն տրամապաշտը, երբ կշեռքի մյուս նժարին դրված կլինի մի ճշմարտություն:

Արդյո՞ք կարող եմ անսիրտ մի անաչառությամբ ամենաթանկ ու ամենամոտիկ մարդկանցից հրաժարվելու գնով փրկել մի ճշմարտություն: Եվ չե՞մ հայտնվի արդյո՞ք ձանձրալի մի դրախտում, երբ ինքս էլ հայտարարեմ, որ **«Պլատոնը իմ ընկերն է, բայց ճշմարտությունը ավելի թանկ է»:**

Ճակատագիրը խառնվում է մեր կյանքի գործերին, երբ թուլանում է մտքի զորությունը: Պինդ և ամուր հիմքերի վրա աշխարհ նախագծելու արիստոտելյան սառը հաշվարկներում ճակատագիրն ու մարդկային մտեբմիկ ապրումները ածանցյալ դիպվածներ են, անկարևոր դեկորներ՝ փաստելու համար, որ այդ աշխարհում, այնուամենայնիվ, ինչ-որ մարդիկ են ապրել և ապրում: Նրա համար աշխարհը որոշակիությունից զրկված մի համատարած բացակայություն է, որ ներկա է դառնում ձև ստանալուն պես: Ամեն ինչ ճշմարիտ է ձևի մեջ: Պլատոնը՝ նույնպես: Էյդոսը չի կարող Պլատոնին կերպարանավորող ձևը լինել և անհաղորդ մնալ իր կերպարանավորածի կյանքին:

Իսկ դա նշանակում է, որ Պլատոնի էյդոսը հենց Պլատոնն է, որովհետև **«ամեն մի ամբողջ հենց այս ձևն է հենց այս միս ու արյունով՝ Կա-**

լիոսը կամ Սուկրատեսը: Ուրեմն նաև՝ Արիստոտելն ու Պլատոնը, որոնք թեև տարբեր են նյութով, բայց միևնույնն են տեսակով, որովհետև տեսակը բաժանելի չէ: Եվ ուրեմն՝ փաստորեն Արիստոտելը ճշմարտությունը գերադասել է նաև իրենից և «Մետաֆիզիկայի» թաքնաբանական մի ենթատեքստում գիտական մի անաչառությամբ և բարոյականության հանդեպ հատուկ մի ակնածանքով նախապես ոչ թե ընկերոջն է հիշատակել, այլ հենց իրեն. **«Թեև ես Արիստոտելն եմ, բայց ճշմարտությունը ավելի թանկ է»:**

«Գիտելիքի հնագիտության» մեջ այնքան էլ հմուտ չեմ, և հազիվ թե սա իմ մեկնաբանությունը լինի: Շատ հավանական է, որ մտաբերում եմ մի բանավեճ, որն իմ էյդոսը պատահաբար լսել է մի ակադեմիայում, որտեղ Պլատոնը Արիստոտելին թաքնաբանական լաբիրինթոսներով առաջնորդում էր դեպի հավերժություն: Ինչ խոսք, Արիստոտելին մեկնաբանելիս անձս կարևորվում է, սակայն նրա հարցում զգուշավոր եմ, որովհետև գիտեմ, թե ինչպես նրան պսակագերծելու մի հայտնի փորձից հետո աննկատ կորցրեցինք Սրբազան Երկրի հանդեպ մեր հավատն ու ակնածանքը՝ նրան աշխարհի կենտրոնից արտրելով հեռավոր մի ծայրամաս:

Հնարավոր է նաև, որ ամեն ինչ ասվել է մեր հիշողությունից ջնջված մեկ ուրիշ համատեքստում. Աստված միտք է, և միտքը ճշմարիտ է, մինչդեռ Պլատոնը իրականությունն դարձած Աստծո նպատակն է ընդամենը: Նպատակը նպատակադիրի հանդեպ ստորադաս է: Մտքի զոհասեղանին բոլորը մատադացու են, նույնիսկ Պլատոնը: Բայց եթե ճշմարիտ է, որ «Պլատոնը իմ ընկերն է», ինչպես որ ճշմարիտ են իրականությանը համապատասխանող այլևայլ մտքերը, ինչպես կարող է միևնույն բանը միևնույն հարաբերության մեջ լինել փոխադարձ հակասական:

Թաքնաբանական ու փիլիսոփայական այլաբանություններից գլուխ չեմ հանում, թեև խոսքիս մեջ դրանցից մի քանիսը օգտագործում եմ՝ ուսյալ լինելու ցույց տալու համար: Բայց գիտեմ նաև, որ խորհրդավոր շատ բաներ այս աշխարհից կորզվել ու գաղտնագերծվել են ինչ-որ թաքնաբանների ներքին պայծառացումներից ու տարակուսանքներից:

Շատ հնարավոր է, որ ես ևս մի թաքնաբանի շնչավորած **աննախադրյալ մի հնարավորություն** եմ, որի շնորհիվ որոշ բաներ այս աշխարհում վերածվում են անհավանական իրադարձության: Առավել ևս, որ իմ և ցանկացած մեկի էյդոսը ընդամենը չիրականացված, ժամանակից դուրս ինքն իր մեջ պարփակված լարվածություն է, ներունակ վիճակում գտնվող մի ենթակա է, որին ինձ նման մեկը ստորոցյալ է ծառայում: Նա կարող է միայն իմ մեջ և իմ միջոցով գոյականացվել: Առանց ինձ՝ նա միայն ըղձյալ գոյական է:

Ահա մի ծառ, էլի մեկը, մի թուփ, ոսկեբերան մի առու, ճախրող մի թևավոր, մի անքուն ճռիկ, կաշկառների մեջ ընկղմված մի բլրակ և էլի

այլ կարևոր բաներ, որոնք, հնազանդված թե ի բնուստ անտարբեր, ներկայացնում են իմ աչքի առաջ փռված տեղանքի բուսաբանությունն ու կենդանաբանությունը: Այստեղ ամեն ինչ բնական մի խաղաղությամբ աշխարհում իր բաժին օրինաչափությունն է խաղում: Ու թեև նրանք կան, ապրում ու տարիմաստ գաղտնիքներ են պահում իրենց մեջ, բայց ոչ թե կամում են, այլ պարզապես հարկադրվում, կասեր Շտայները: Կրավորական է ընկալումը նրանց, և ամեն բացվող օր օրինաչափությունների մի բնական պաշտամունքի արարողություն է առես, մինչև նրանց կյանքին չի խառնվում կախարդանքի ոգին:

Որոշ դեպքեր ու դիպվածներ, որոշ իրադարձություններ ու հանդիպումներ ժամանակի մեջ սահմանափակված չեն: Միջանցիկ մի ժամանակի մեջ ակնթարթ կա, որի մեջ ժամանակ չկա: Աշխարհն արարվել է ոչ թե ժամանակի մեջ, այլ ժամանակի հետ՝ հենց այդ անժամանակ ակնթարթում:

Այստեղ ամեն ինչ **նախապես հնարավոր վիճակում** է և սպասում է մարմնավորվելու իր ժամանակին: Այստեղ ամեն ինչ բխում է ինքն իրենից, ինչպես որ Աստված է բխում ինքն իրենից՝ իբրև ազատ մի անհրաժեշտություն: Դա հենց աննախադրյալ հնարավորությունների այն աշխարհն է, որտեղ ամեն ինչ իր նախաստեղծ իսկությունն է ապրում՝ մինչև ժամանակն այն կապականի: Այստեղ կյանքն ու մահը, կամքն ու ճակատագիրը դեռ հաշտ են, և նախախնամությունը քմահաճ մի կին է միայն, որը լավ գիտի իր մարմնի գինը և սպասում է, թե երբ կարթնանան պատահականության զգայարանները:

Եվ ուրեմն՝ հայտնությունը աննախադրյալ մի հնարավորություն է: Մնում է միայն հոգու մի տարակուսանքով ուշափափության աստիճանի կախարդել բնականությունը, ներմուծել որոշ ցնորամիտ թվացող ենթադրություններ և անհնարիությունների խառնաշփոթից ու պատահականությունների անհավանական համադրությունից հունցել առեղծվածային մի շնչավոր բնատեսարան, որտեղ չլինել չի լինում, և որտեղ բոլոր ենթադրությունները ենթադրելի են, ինչպես որ ենթադրելի է, թե մի օր կհանդիպեմ Բուդդային:

Դա կարող է լինել իմ ծնվելուց առաջ կամ հետո, մի կնոջ ծոցում կամ ծլած արտերում, գիշերվա հեծկլտոցի կամ լուսաբացի ցնծության մեջ: Առավել հավանական է, որ մենք հանդիպենք Բուրիդանի էշի տխուր ու թաց աչքերի խորքերում՝ հանիրավի անվանարկված մեկի աչքերի մեջ, որը գալիք աննախադրյալ մի հնարավորության մեջ տեսել էր, թե ինչպես է աշխարհը զինվորական մի էյդոսի քմահաճույքով դառնում **Միևնույնը**:

Որոշ հանդիպումներ աննկարագրելի են, և որոշ նկարագրություններ կեղծություն են պարունակում, քանի որ հորինվում են մանրամասներ, որոնք հանդիսավոր ու թատերական են դարձնում հրաշքին հաղորդակից լինելու պահին մեր հոգու վախը: Դրա համար իմ և Բուդ-

դայի հանդիպման մանրամասները կթողնեմ վերապատմողներին, ուրոնք ավելին գիտեն, քան ականատեսները:

Աննախադրյալ հնարավորություններից ծնված բոլոր պատմությունները հենց վերապատմողների հոգու վախերի հանդիսավոր ու թատերական մտաբերումներ են: Դրա համար էլ ճիշտ կլինի ասել, որ զգայելի մի բան տեսա, որ գոյություն չունեի: Տեսնում էի, բայց չէի գանազանում, լսում էի, բայց չէի ըմբռնում, հավատում էի, բայց տարակուսանք կար: Կես հայացքով ապրող մեկն էի, որը դեռ պիտի Պայծառամիտի նախանշած միջին ճանապարհին ութ առաքինությունների և չորս ճշմարտությունների միջով անցնեի՝ հասկանալու համար Բուրիդանի էջի ակնարկած՝ աշխարհին սպառնացող վերահաս ութերորդ պատուհասի ողջ սարսափը:

Բուրդան ասում է, որ մեր ճակատագիրը թաքուն մի կանխորոշվածություն ունի, և մեզ իշխում է **ծնունդից կախվածության օրենքը**: Արարչագործության բոլոր առասպելներում մեղսագործության անեծքը անբեկանելի է, և ընտրության հնարավորությունները, մեր կատարած վճիռներն ու դրանց էլքերը նախապես կանխորոշված են նախորդ ծնունդներում կատարած մեր գործերով, ծառայություններով, սխալներով ու մեղքերով: Ամեն ինչ առնչվում է անցյալին: Ամեն մի անցյալ գոյություն ունի իր ներկայի մեջ, և ներկան բոլոր անցյալների խտացած ներկայությունն է: Ճակատագիրը անցյալի շարունակությունն է, և աշխարհի ճակատագիրը նախասահմանված է: Մի ենթադրյալ հանցանք և կամ մի ենթադրյալ զոհողություն, որ մենք անում կամ անելու ենք, շարունակությունն է նախորդ ծնունդների թաքուն մտադրությունների: Այն, ինչ մենք երազում ենք, նախատեսում կամ մտադրվում, պատրաստի վիճակում տեղադրված է իրադարձությունների սկզբում:

Ծնունդից կախվածության օրենքը ներսից ու դրսից ճերմակով ճերմակի վրա գրված և յոթ կնիքով կնքված թաքնաբանական մի հաղորդագրություն է, որի վերձանման գաղտնաբառը ինքնակամ կբացվի **պատահականությունների մի համադրությունում**, երբ Արիստոտելի անտրամաբանական մի երազում նույն էյդոսը նույն տեղում և նույն ժամին վերաբնակվի հացի ու ջրի ճիշտ մեջտեղում հայտնված նույնքան քաղցած, որքան որ ծարավ մի մարդու հյուծված մարմնում, երբ անմարդաբնակ մի դրախտում պատիժը կրող Դանթեի մի երազում այդ նույն էյդոսը, որն արդեն վերաբնակվել էր նույնքան քաղցած, որքան որ ծարավ մարդու մարմնում, նույն տեղում և նույն ժամին այս անգամ վերաբնակվի նույնքան վայրագ, որքան որ կերազուրկ գույզ գայլերի միջև խուճապի մատնված մի գառան դողահար մարմնում, և, վերջապես, երբ մոնաղների անկրկնելիության պաշտամունքի քրմապետ Լայբնիցի մղձավանջային մի երազում արդեն մարդու և գառան մեջ մարմնավորված այդ նույն էյդոսը այս անգամ նույն տեղում և նույն ժամին վերաբնակվի հավասար քանակությամբ և հավասար հեռավոր-

րությանը խոտի երկու բացարձակ նույնական դեզերի միջև հայտնված մի էշի հոգնատանջ մարմնում:

Եվ երբ պատահականությունների մի համադրությունում վերաբնականն արտոնագիր ստանա մեն մի էյդոս, մի էյդոս՝ բոլորի համար, այնժամ աշխարհը կզրկվի զանազանությունից, և բոլոր հետևանքները համագոր կլինեն իրենց պատճառին: Միաձև ու միաչափ կլինի աշխարհը, և այնժամ մենք ոչ թե **կհարմարվենք** միմյանց, այլ հնազանդորեն **կհամակերպվենք** մեր նույնությանը, և ոչ ոք չի ունենա ապրելու իր անձնական պատճառը: Կճնշվեն բոլոր ուրիշությունները, հպանցիկության բացակայություն կլինի, և ողջ աշխարհը կդառնա շեշտադրություններից զուրկ մի համատարած միապաղաղ **Միևնույնը**:

Նույնության բռնություն կհաստատվի և կամագրկում կլինի, որովհետև պատահականությունների մի համադրության մեջ նախատեսված մի աշխարհում Պլատոնը նույնքան Սոկրատես կլինի, որքան Սոկրատեսը՝ ես, որքան ես՝ Բուրիդանի էշը և որքան Բուրիդանի էշը՝ Ժան Բուրիդանը: Եվ երբ Սոկրատեսը սպանի պոետ Պլատոնին, կսպանվեն բոլոր պոետները, որովհետև կապրենք մի աշխարհում, որտեղ Պլատոնը, Սոկրատեսը, ես, Բուրիդանի էշը, Ժան Բուրիդանը և բոլորն անխտիր կդառնանք կեղծագործված մի աշխարհի Միևնույնը, ինչպես որ միևնույնը կլինեն նախորդ և հաջորդ սերունդներում աշխարհ եկածներն ու եկողները:

Աշխարհի իրադարձումը միապատիկ է, և այդ պատճառով էլ նրա ճակատագիրը խաղարկվող ողբերգություն է: Մինչդեռ մարդն անխուսափելի վերածնումի և կրկին աշխարհ գալու հնարավորություն ունի, և ամեն կոնկրետ մահ ընդամենը դրամա է: Բայց գալիք աննախադրյալ մի հնարավորության մեջ մեր կյանքը ևս կվերածվի ողբերգության, որովհետև բոլոր իրադարձումներում և բոլոր ծնունդներում կլինենք Միևնույնը՝ իբրև անիրականության հոռի անվերջության մեջ հլու քարշ եկող անձն մի **Ստվեր**, որը այք ունի, բայց զուրկ է հայացքից: Մենք բոլորն ենք և միաժամանակ՝ ոչ մեկը: Միևնույնների անձն խառնուրդ ենք, որին դժվար կլինի ընտելացնել և դարձնել Աստծո էկզիստենցիալ մտադրությունների ճանապարհորդ: Միակերպություն կլինի, և ստվերը կդառնա մեր կյանքի վերջին անօտարելի սեփականությունը, ինչպես Լևինասն էր ասում: Եվ այնժամ բոլորը կուզեն **«փրկվել անխուսափելի վերածնումից»**, որովհետև նույնությունների այդ զորանոցում այլևս ոչինչ չի փոխվի, և ամեն նոր ծնունդում մենք կբազմանանք, բայց կլինենք Միևնույնը: Եռամեծն ասում էր, որ **«ներքևում գտնվողը նմանակն է վերևում գտնվողի: Եվ այն, ինչ ներքևում է, նմանակն է նրա, ինչը վերևում է, որպեսզի իրականացվի Միասնական բանի հրաշքը»**:

Բայց Եռամեծն ի՞նչ իմանար, որ աննախադրյալ հնարավորությունների և պատահականությունների մի համադրությունում Միասնական բանի հրաշքը թարս ընթացք կունենա, և ոչ թե ներքևում

գտնվողը վերևում գտնվողի նմանակը կդառնա, այլ՝ հակառակը: Հավանաբար Եռամեծի մտքով իսկ չի անցել, որ մեկ այլ վարդապետության մեջ Միասնական բանի հրաշքը այլ լուծում կստանա, որովհետև այդ մեկում վերջինները պիտի առաջինը դառնան, և առաջինները՝ վերջինը, և հենց վերևում գտնվողը ստիպված կլինի դառնալ ներքևում գտնվողի նմանությամբ ու պատկերով:

Բուրիդանի էշը, հնարավոր է՝ այն մեկի հետնորդը, որին նստած Հիսուսը Երուսաղեմ մտավ, վերջին թաքնաբանն էր էշերի մեջ, որը հավասար քանակությամբ և հավասար հեռավորությամբ խոտի երկու դեզերի նույնության խորհուրդը գուշակեց և տեսավ վերահաս այն աշխարհը, որտեղ մարդու ընտրության կամքը ինքնասպան կլինի միևնույնների անդեմ ու սառը հայացքից խոցված, քանզի միևնույնն է, թե նա ինչ կընտրի, երբ ամեն ինչ Միևնույնն է: Տեսավ վերահաս ութերորդ պատուհասի փափուկ մահվան ստվերը: Եկածներին տեսավ և նաև նրանց, ովքեր արդեն հասնում էին և համակերպված էին հավերժի մեջ թաղելու իրենց բոլոր մտատանջություններն ու տարակուսանքները և ինքնակամ էին վերջավորի մեջ՝ իրենց կյանքն ապրելու իբրև աղետին ընդառաջ հնազանդների ուխտագնացություն:

Եվ որովհետև Միևնույնների այդ աշխարհում Պլատոնը նաև Սոկրատեսն է, Սոկրատեսը՝ ես, ես Բուրիդանի էշը, Բուրիդանի էշը՝ Ժան Բուրիդանը, ապա, երբ Պլատոնն ասի, որ **«Ժամանակն է այստեղից գնալու, ինձ՝ մեռնելու, ձեզ՝ ապրելու»**, ինչպես Սոկրատեսի ջատագովության մեջ էր ասում, հասկանալի կլինի, որ նույն թափորի մեջ ենք լինելու, և միևնույնն է, թե ուր ենք գնալու: Միևնույնն է, որովհետև պատահականությունների մի համադրության մեջ աննախադրյալ մի հնարավորություն դառնում է միակ հնարավորը՝ ազատելով մեզ տարբերակներ ընտրելու անտանելի պատասխանատվությունից:

Բայց մենք մի որոշ ժամանակ դեռ կհիշենք նախորդ ծնունդներում ապրած մեր եզակիության բերկրանքը, և արժանապատվության վերջին փշրանքները փրկելու նպատակով նոր տարեգրության մեջ մեղմասացության անսեռ որակումներով կգրենք, թե իբր այս նոր աշխարհում մենք ոչ թե պատահականությունների ու թյուրիմացությունների ձեռքին խաղալիք ենք եղել, այլ նախախնամության զոհ: Դրանից, իհարկե, բան չի փոխվի մեր կյանքում, բայց համաձայնեք, որ այս դեպքում ճակատագիրը օգտագործելով իբրև պատահականության արժանավոր հոմանիշ՝ քիչ թե շատ մեղմում ենք մեր ստորացումը:

Եվ մենք հիմա ստիպված ենք ջանադրաբար փոխել նախորդ ծնունդներում ապրած մեր կյանքի տարեգրությունը, վերանայել անհամար վճիռներ, փոխել ճակատագրեր, որոշ իրադարձություններ անվավեր ճանաչել, ոմանց վայր բերել գահից, ուրիշներին գժանոց ուղարկել և նոր սյուժե ու նոր ֆաբուլա հորինել՝ Միասնական բանի հրաշքի մի նոր պատում շրջանառության մեջ դնելու համար: Մեծ գոր-

ծեր են սպասվում աշխարհը թողին, կտավին ու նոտատետրերին հանձնողներին: Նոր փիլիսոփաներ, աստվածաբաններ ու թաքնաբաններ պիտի գան, որ Օննդոց գրքի խառնաշփոթը շտկեն և մի նոր կարգ առաջարկեն մարդկանց մարմինն ու հոգին կառավարելու հիվանդությամբ տառապող քաղաքական այրերին: Այնպիսի մի բան, որ հավասարապես **Միևնույնն է** բոլորի համար, և բոլորը հավասարապես **Միևնույնն են**:

Հնարավոր է, որ այս ամենը վերապահված է Երրորդ Ադամին կամ Երրորդ Մարդուն՝ արիական էյդոսների դիվահար այն տոհմին, որը թողեց, որ իր երկրից վերցրած մի բուռ հողից շինեն Առաջին Ադամին, երբ ինքն էր առաջինը, և ամեն հաջորդին մի բուռ հող տվեց: Այն արիական տոհմին, որը ցամաքի վրա առաջինը ընդունեց Երկրորդ Ադամին և Տապանի չափ իր երկրում և աշխարհով մեկ մասնավոր դրախտներ ու դժոխքներ հիմնեց, որովհետև ադամներին հարմարեցրած այդ աշխարհում ծայրահեղությունների մեջ էր նրա օժտվածությունը հասնում կատարյալին: Վերջապես նա, ով նախախնամության թևերին բարձրացավ ու ընկավ, եղավ տեր ու հպատակ, խառնեց ու խառնվեց, անհիշելի ժամանակներից ստիպված եղավ բոլորի հետ Միևնույնը լինել՝ ծածուկ պաշտելով իր անխառն Եզակիությունը՝ համոզված, որ աննախադրյալ մի հնարավորության մեջ հենց իրեն է վերապահված Միասնական բանի հրաշքի իրագործումը: Որովհետև հնամենի իր արյան մակարդով և գոյության սրբությամբ Ջրհոսի համաստեղությունում ինքն է լինելու Երրորդ Մարդու ազգագրական հումքը և առաջնեկը:

Բայց մինչ այդ մենք դեռ պիտի ապրենք այն աշխարհում, որտեղ լույսը խավարից, ջրերը ցամաքից և երկինքը երկրից բաժանած նորին մեծությունն **Անջատողականը**, որի մասին Պլուտարքոսն ասում էր **«Հավերժ անփոփոխին ու մաքուրին ներհատուկ է լինել եզակի ու անխառն»**, նույնպես աննախադրյալ մի հնարավորության գոհ է և դեռ պիտի տեսնի, թե ինչպես իր հորինած եզակի ու անխառն Դրախտը ինքնասպան եղավ իր Դժոխքի կարոտից, ինչպես Խավարի կարոտից Լույսը ուշաթափվեց, ինչպես Ջրի կարոտից Ցամաքը անապատվեց, և ինչպես, վերջապես, Երկրի կարոտից Երկինքը փուլ եկավ, որ իրագործվի Միասնական բանի հրաշքը:

Եվ դեռ պիտի վախով, բայց հավատով ճակատագրական մի իրադարձություն հիմնովին խմբագրենք, որովհետև այս նոր պատումի մեջ Պիդատոսին աննշան մի դեր է նախատեսված, և նա այլևս չի հարցնի, թե **«այս երկուսից որի՞ն էք ուզում ձեզ համար արձակել՝ Հեսու Բարաբայի՞ն, թե՛ Հիսուս Քրիստոսին»**, քանզի տեղեկացված էր, որ աննախադրյալ մի հնարավորության մեջ նրանք Միևնույնն են: Եվ Կուսակալը այլևս չի լվա ձեռքերը և այլևս չի ասի. **«Այդ արդարի արյունից ես անմասն եմ»**, քանզի գիտի արդեն, որ այդ բախտորոշ տեսարանում բո-

լորն անխտիր նույնքան անմասն են, որքան մասնակից: Եվ այդ՝ նույնքան անմասն, որքան մասնակից ամբոխը գիտի արդեն, որ այսուհետ կարելի է միաժամանակ և՛ Աստծուն ծառայել, և՛ մամոնային, և թույլատրվում է նաև Կայսրինը տալ Աստծուն, և Աստծունը՝ Կայսերը, որովհետև միևնույնն է և Միևնույնն են:

Բոլոր ենթադրությունները ենթադրելի են:

Ենթադրելի է, որ աշխարհի բոլոր ջրերը Թալեսի հիշատակը հավերժացնող հուշարձաններն են, ինչպես որ բոլոր կրակները Հերակլիտեսի հիշատակն են հավերժացնում: Բոլոր գետերն ու գետակները, առուներն ու առվակները նույն հունով և բոլոր հուններով բոլոր ժամանակներում Թալեսի հիշողություններն են տանում, ինչպես որ բոլոր հուններով նույն գետն է հոսում, և Հերակլիտեսը, որը կարծում էր, թե միևնույն հոսող գետը մեկ անգամ կարելի է մտնել, անվերջ անգամներ այնտեղ մտնելու հնարավորություն ունի՝ իր հիշողությունները ևս ջրերին պահ տալու համար, որպեսզի հանդիպեն **Ջուրն** ու **Կրակը**՝ արիական մի **Հողում**, որտեղ **Օդը** ներկված է կապույտի կապտավուն նրբերանգներով, և վերջապես իրականացվի Միասնական բանի հրաշքը:

Բանալի բառեր – *էրոս, Հերմես Եռամեծ, Պլատոն, Բուդդա, թաքնաբանություն, աննախադրյալ հնարավորություններ, նույնություն, նույնականություն, միաչափություն, Երրորդ Մարդը*

ЭДВАРД АРУТЮНЯН – Все предположения предполагаемы: восьмое бедствие. – Многое изменилось с тех пор, как вода отделилась от суши, свет – от тьмы, небо – от земли, а каждый имел свой эйдос. Шаг за шагом современная цивилизация формирует странный одномерный и однотонный мир, в котором, кажется, все люди суть воплощение одного эйдоса и заменимые тождественности, лишённые индивидуальности. Они – все мы и одновременно – ни один из нас: аморфная смесь одних и тех же, кто не то чтобы приспособливается друг к другу, а готов покорно смириться со своей тождественностью, не имея личной причины жить.

Ключевые слова: эйдос, Гермес Трисмегист, Платон. Будда, эзотерика, безпредпосыльные возможности, тождественность, одномерность, идентичность, Третий человек

EDUARD HARUTYUNYAN – All Assumptions Are Presumable: The Eighth Plague. Essay. – Much has changed since the waters of the earth parted from the land, the light from the darkness, the sky from the earth, each with its own eidōs. Step by step modern civilization is forming a strange mixture of one-dimensional and uniformed world, where all the people seem to typify the same eidōs and are interchangeable identities without individualities. They are everybody and at the same time nobody. They are a mixture of formless ones, who don't adapt to each other, but obediently accept their identity, and don't have their own reason for living.

Key words: *eidōs, Hermes Trismegistus, Plato, Buddha, esotericism, unpreconditioned opportunities, one-dimensionality, identity, Third Man*

Ներկայացվել է՝ 28.07.2020, Գրախոսվել է՝ 24.08.2020, Ընդունվել է տպագրության՝ 18.12.2020